BO`LAJAK BOSHLANG`ICH SINF O`QITUVCHILARINING METODIK KOMPITENTLIGINI SHAKLLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Shahloxon Ibragimova
Farg`ona davlat universiteti o`qituvchisi

Zilolaxon Ismoilova
Farg`ona davlat universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Metodik kompitentlik tushunchasi fan nuqtai nazaridan dolzarb muammo hisoblanadi. Ushbu maqolada metodik kompitentlik, uning tarkibiy qismlari, metodik kompitentsiyaning vazifalari va boshlang`ich sinf o`qituvchilarida ushbu kompitentsiyani qanday shakllantirish mumkinlig haqida so`z yuritilgan.

Kalit so`zlar: kompitentsiya, metodik kompitentlik, akmeologik, integral, kognitiv, vazifa.

FORMATION OF METHODICAL COMPETENCE OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

Shahlokhon Ibragimova
Teacher of Fergana State University

Zilolakhon Ismoilova
Student of Fergana State University

ABSTRACT

The concept of methodological competence is a topical issue from a scientific point of view. This article discusses the methodological competence, its components, the tasks of the methodological competence and how to form this competence in primary school teachers.

Keywords: competence, methodical competence, acmeological, integral, cognitive, task.

KIRISH

O`qituvchining, pedagogik mahorati uning malakasi, pedagogik qobilyati, pedagogik kompitentsiyasining oshishiga sezilarli ta`sir ko`rsatuvchi usullardan biri bu doimiy kasbiy ta`lim malakalarini oshirib borishdir.

Bugungi kunda ilmiy-pedagogik hamjamiyatda kasbiy-pedagogik kompetensiyaning mohiyati va tuzilishi to'g'risida qizg'in munozaralar bo'lib o'tmoqda.

ADBIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Yevropa tadqiqotchilari, V.A. Adolf, N.V. Kuzmina, A.K. Markova, E.L. Pupysheva, G.S. Savolainen, L.V. Shkerin va boshqalar kasbiy kompetentlikning har xil turlarini ajratadilar: metodik, innavatsion, psixologik, kreativ, kommunikativ va boshqalar. Yuqorida keltirilganlar orasida o'qituvchining metodik kompitentligi alohida o'rin tutadi, chunki u boshqa bir qator kompitensiyalarni o'z ichiga oladi, qo'shimcha ravishda, aynan uning darajasi ta'lim sohasidagi mutaxassisning kasbiy mahorat darajasini aniqlaydi.

Ma`lumki, o’quvchilarga beriladigan bilimlarning poydevori boshlang’ich ta`limda beriladi. Shaxs ongi va uning dunyoqarashining rivojlanishiga asos bo’ladigan bilimlar ham aynan shu bosqichda beriladi. Shunga ko’ra, boshlang’ich sinf o`qituvchilarining ma`naviy-axloqiy va kasbiy jihatdan yetuk bo`lishlari ular ta`lim tarbiya berayotgan o`quvchilarning barkamol shaxs bo’lib yetishishlarida muhim ahamiyatga ega.

O`qituvchining metodik kompitentligi haqida bir qancha tadqiqotchilar o`zlarining ilmiy tadqiqot ishlarida turlicha fikr bildirganlar. Hususan, O.V.Tumashevaning fikricha, o'qituvchining metodik kompetentsiyasi metodik bilim, ko'nikma va faoliyat uslublariga egalik qilishni, ularning kasbiy faoliyati uchun ham, jamiyatdagi o'zaro aloqalar uchun ham ularning qiymatini tan olishni, uslubiy muammolarni hal qilish tajribasi, o'z-o'zini tarbiyalash va o'zini o'zi takomillashtirishga tayyorligi va qobiliyatini nazarda tutadigan shaxsning integral xarakteristikasi sifatida qaraydi[1].

T. Gushchina metodik kompitentlikni o'qituvchining shaxsiyati va faoliyatining integratsiyalashgan ko'p darajali professional ahamiyatli xususiyati, ishlab chiqarish tajribasini umumlashtirib, o'qituvchining metodologiya sohasidagi bilim, ko'nikma va malakalarni tizimli ravishda egallash va kasbiy-pedagogik faoliyat metodlarining maqbul kombinatsiyasi sifatida tavsiflaydi[4].

I.Kovaleva metodik kompetentsiyani o'qituvchining ishbilarmonlik, shaxsiy va axloqiy fazilatlarining ajralmas xususiyati deb hisoblaydi, bu metodik, uslubiy va tadqiqot bilimlari, ko'nikmalari, tajribasi, motivatsiyasi, qobiliyati va ilmiy, uslubiy va pedagogik faoliyatda ijodiy o'zini o'zi amalga oshirishga tayyorligining tizimli darajasini aks ettiradi[4]. O'qituvchining metodik kompetentsiyasining shaxsiy tarkibiy qismlarini rivojlantirishning eng muhim yo'nalishi uning metodik fikrlashi va metodik madaniyatini rivojlantirishdir.

O'qituvchining kasbiy faoliyatini tahlil qilish asosida, L.V. Shkerina tomonidan taklif qilingan kasbiy-pedagogik kompetensiya tuzilmasi asosida., o'qituvchining

metodik kompitentsiyasi uchta tarkibiy qismga ajratilgan: kognitiv, faollik va ijtimoiy-shaxsiy tarkibiy qism[2].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'qituvchining metodik kompetentligining kognitiv tarkibiy qismi o'qituvchining metodik bilimlar tizimiga egaligini va bu bilimlarning o'zi uchun ham, kasbiy faoliyati uchun ham, kasbiy o'sish uchun ham muhimligi va ahamiyatini tushunishni o'z ichiga oladi.

Faollik komponenti metodik faoliyatning asosiy turlarini amalga oshirish, ularning faoliyati natijalarini tahlil qilish va baholash, ularning kutilgan, rejalashtirilgan natijalarga muvofiqligi asosida o'zgartirish imkoniyatini ham o'z ichiga oladi.

O'qituvchining ijtimoiy va shaxsiy kompetentsiyasining asosini uning uslubiy faoliyatida talab qilinadigan va jamiyat bilan yetarli va faol ta'sir o'tkazish uchun zarur bo'lgan shaxsiy fazilatlar tashkil etadi. Tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlarini o`rganish natijasida metodik kompitentlik tushunchasining bir qancha vazifalarini keltirish mumkin: akmeologik, innovatsion, bashoratlash, integral, rag`batlantiruvchi, boshqaruvchi, refleksiv[1].

Akmeologik vazifasi o'qituvchining kasbiy va shaxsiy kamolotiga erishishga qaratilgan. O'qituvchining uslubiy kompetentsiyasini ta'lim jarayoni sub'ektining o'zini o'zi rivojlantirish, o'qituvchi shaxsini uni yuqori kasbiy mahorat darajasiga ko'taradigan yangi kasbiy fazilatlar bilan boyitish natijasi deb hisoblash mumkin. O'qituvchining uslubiy kompetentsiyasining akmeologik funktsiyasining asosiy "sa'y-harakatlari" ta'lim sohasidagi mutaxassisning kasbiy salohiyatini, uning ijodkorligini, individualligini rivojlantirishga qaratilgan.

Innovatsion vazifasi o'qituvchining yuqori darajadagi uslubiy malakasini shakllantirish jarayoni o'qituvchining kasbiy faoliyatidagi mavjud salbiy stereotiplarni yo'q qilish, fikrlash va faoliyatni qayta qurish, maktab o'quvchilarining o'qitish jarayonining mohiyatiga chuqur kirib borishga imkon beradigan tahliliy ko'nikmalarni shakllantirish bilan bog'liq. Zamonaviy ta'limni rivojlantirish sharoitida o'qituvchi maktabda yuz beradigan innovatsion jarayonlarning ahamiyati va zarurligini tushunishi, o'qitishning innovatsion texnologiyalarini bilishi va ularni o'quv jarayonida qanday amalga oshirishni bilishi nihoyatda muhimdir. Shuni ta`kidlash lozimki, o`tkazilgan tadqiqotlar natijasida, maktab tizimida innavatsion texnologiyalar hususan, AKT dan foydalanish orqali o`quvchilarda bilim olish uchun qo`shimcha motivatsiya paydo bo`lganligini ko`rishimiz mumkin[6].

Bashoratlash vazifasi o'qituvchining kasbiy faoliyatning kelajakdagi uslubiy muammolarini oldindan ko'ra bilish, ularni hal qilish modellarini ishlab chiqish, qabul qilingan qarorlarning oqibatlarini oldindan ko'ra bilish qobiliyatini rivojlantirish.

Integral vazifasi sub'ekt, pedagogik, psixologik, metodik bilimlar va faoliyat usullari o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlaydi.

Rag'batlantiruvchi vazifasi - bu o'qituvchining kasbiy motivatsiyasini rivojlantirish, uning mavzusini to'ldirishga intilishi, samarali uslubiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan pedagogik, psixologik, uslubiy bilimlar, umuman o'qituvchining kasbiy faoliyatiga ijobiy munosabatni ta`minlashga xizmat qiladi.

Boshqaruv vazifasi, bir tomondan, o'qituvchining ta'lim jarayonidagi o'z faoliyatini boshqarishni (rejalashtirish, tashkil etish, sozlash va h.k.), boshqa tomondan, o`quvchilarning predmetli bilimlarni o'zlashtirishdagi faoliyatini va har bir o`quvchining rivojlanishiga qaratilgan faoliyat usullarini boshqarishni ta'minlaydi.

Metodik kompitentlikni rivojlantirish bevosita uning faoliyatida ro’y beradigan o’zgarishlar, motivlar, maqsadlar yangi vosita va usullarni qo’llash, usullar va faoliyat dasturlari bilan birgalikda kechadi.Turli pedagogik o’zgarishlar natijasida o’qituvchining metodik qobilyati shakllanadi. Pedagogik mahoratga ega bo’lgan o’qituvchi tarbiyadagi qiyinchiliklarni yengishga qodir bo’lgan o’qituvchi, o’sib kelayotgan yosh avlodning o’ziga xos hususiyatlarini tushuna oladigan, ularning tuyg’ularini his qila oladigan, ichki dunyosi nozik va zaif bo’lgan, bola hayotidagi turli qiyinchiliklarni ko’ra oladigan va ularga mohirlik bilan yondashadigan, bilimlilik va ijodkorlikni o`zida mujassam etgan chuqur ilmiy fikrga ega shaxs hisoblanadi.

XULOSA

Shunday qilib, ilmiy manbalarni o'rganish va tahlil qilish asosida, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

O`qituvchilarning pedagogik faoliyati davomida yuzaga keladigan metodik muammolarni tan olish va hal qilish qobiliyatini ta'minlaydigan metodik kompitensiya, kasbiy kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismi.

O`qituvchining metodik kompitentligi o`zining tarkibiy qismlariga ega hisoblanadi va ular asosida o`qituvchining butun faoliyati davomida o`zidagi mavjud bo`lgan metodik kompitentligini rivojlantirishiga asos bo`lib xizmat qiladi.

Bo`lajak boshlang`ich sinf o`qituvchilari o`zidagi uslubiy bilimlarni rivojlantirishi uchun metodik kompitentsiyaning keltirib o`tilgan vazifalarini o`rganishi hamda ularni amaliy tajribada qo`llanishi orqali erishadi.

REFERENCES

1. О.В. Тумашева О методической компетентности учителя / Вестник КГПУ им. В.П. Астафьева. Методика преподавания. 2009 (1).
2. Шкерина, Л.В. Мониторинг качества профессионально-педагогической подготовки будущего учителя в педагогическом вузе: учебно-метод. пособие / Л.В. Шкерина, В.А. Адольф, Г.С. Саво- лайнен, М.Б. Шашкина, М.В. Литвинцева; Краснояр. гос. ун-т им. В.П. Астафьева. – Красноярск, 2004. – 244 с.
3. О. П. Филатова Процесс формирования методической компетенции педагогов при освоении аудиовизуальных технологий обучения. Научно-теоретический журнал Выпуск. 1(14).2013
4. Е В Мальцева. Развитие профессиональной компетентности чителей начальных классов в системе непрерьюного педагогического образования / Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, 2006 –6с
5. Маркова, А.К. Психология труда учителя / А.К. Маркова. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с
6. *P.I. Ivanov, M.E. Zufarova* Umumiy psixologiya T.: O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2008- 137 bet